

Alain Badiou*

Ideja komunizma¹

Moj današnji cilj je opisati neko intelektualno operacijo, ki bi jo poimenoval – iz razlogov, za katere upam, da so prepričljivi – Ideja komunizma. Brez dvoma je najbolj delikatni moment te konstrukcije najsplošnejši, tisti, v katerem gre za to, da povemo, kaj je Ideja, ne samo glede na politične resnice (v tem primeru gre za Idejo komunizma), temveč glede na katerekoli resnice (v tem primeru je Ideja sodobna repriza tistega, kar nam je skušal Platon prenesti pod imenom *eidos* ali *idea*, oziroma natančneje, Ideja Dobrega). Velik del te splošnosti bom tu pustil impliciten,² da bi bil kolikor mogoče jasen, kar zadeva Idejo komunizma.

Operacija »Ideja komunizma« zahteva tri osnovne sestavine: politično, zgodovinsko in subjektivno sestavino.

Spregovorimo najprej o politični sestavini. Gre za tisto, kar sam imenujem resnica, politična resnica. Ob moji analizi kulturne revolucije (če je bila kdaj politična resnica, potem je to ta), je komentator britanskega časopisa *Observer* menil, da lahko reče, da si glede na moj pozitiven odnos do te zgodovinske kitajske epizode (zanj seveda zlovešči morilski kaos), lahko čestitamo, da je angleška empi-

¹ [Prevedeno po: Alain Badiou, *L'hypothèse communiste. Circonstances 5*, Nouvelles Editions Lignes, Pariz 2009, str. 181–205.] © Nouvelles Editions Lignes, 2009 (www.editions-lignes.com).

² Motiv Ideje se vedno pogosteje pojavlja v mojem delu. Nedvomno je prisoten že ob koncu osemdesetih let, kolikor v *Manifestu za filozofijo* svoje podvzetje označujem kot »platonizem množstva«, kar zahteva nujno reprizo meditacije o tem, kaj je Ideja. Ta meditacija v *Logikah svetov* [Prim. *Logiques des mondes*, Seuil, Pariz 2006] privzame formo imperativa: »resnično življenje« je mišljeno kot življenje v skladu z Idejo, zoper maksimo sodobnega demokratičnega materializma, ki nam odreja, da živimo brez Ideje. Podrobneje se logike Ideje lotevam v *Drugem manifestu za filozofijo* [Prim. *Second manifeste pour la philosophie*, Fayard, Pariz 2009], kjer je vpeljan pojem ideacije, in torej operativne ali aktivne vrednosti Ideje. Vse to podpira mnogolčni angažma za renesanso uporabe Platona. Omenimo: moj seminar, ki ima že dve leti naslov »Za danes: Platon!«, projekt filma »Platonovo življenje« in celotni prevod (ki ga sam imenujem »hiperprevod«) *Države*, preimenovan v »O skupnem/komunizmu [Du commun(isme)], pre-razporejen v devet poglavij, ki jih bom upam dokončal in objavil leta 2010.

* École Normale Supérieure, Pariz

ristična tradicija »cepila [bralce Observerja] proti vsaki uslužnosti do despotizma ideokracije«. Skratka, čestital si je, da je v današnjem svetu prevladujoči imperativ »Živi brez Ideje«. Da bi mu naredil veselje, sem pričel s tem, da lahko konec koncev na čisto empirični način opišemo politično resnico: to je konkretna in datirana sekvenca, v kateri vznikneta, obstajata ter izgineta nova praksa in misel kolektivne emancipacije.³ Sicer pa lahko podamo primere: francoska revolucija med leti 1792 in 1794; ljudska vojna na Kitajskem med leti 1927 in 1949; boljševizem v Rusiji med leti 1902 in 1917; in – na žalost *Observerja*, čeprav mu najbrž ne bi bili preveč všeč tudi moji ostali primeri – velika proletarska kulturna revolucija, v vsakem primeru med leti 1965 in 1968. To formalno, se pravi, filozofsko rečeno pomeni, da tu govorimo o proceduri resnice v smislu, kot ga temu terminu dajem vse od *Biti in dogodka* naprej. K temu se bom kmalu vrnil. Pripomnimo pa takoj, da vsaka procedura resnice predpiše Subjekt te resnice, Subjekt, ki, četudi je empiričen, ni zvedljiv na posameznika.

Zatem zgodovinska sestavina. Datiranje jo pokaže: neka procedura resnice je vpisana v obče postajanje Človeštva v lokalni obliki, katere opore so prostorske, časovne in antropološke. Pridevniki, kot sta »francoski« ali »kitajski«, so empirični pokazatelji te lokalizacije. Pojasnjujejo zakaj Sylvain Lazarus (prim. tretjo opombo pod črto) govori o »zgodovinskih načinih politike« in ne kar o »načinih«. Dejansko obstaja zgodovinska razsežnost resnice, čeravno je ta v zadnji instanci univerzalna (v smislu, kot ga tej besedi dajem, na primer, v svoji *Etiki* ali pa v *Svetem Pavlu*) ali večna (kot raje rečem v *Logikah svetov* in v *Drugem manifestu za filozofijo*). Videli bomo še zlasti, da znotraj določenega tipa resnice (politične, a tudi ljubezenske, umetniške ali znanstvene resnice) zgodovinski vpis vključuje razmerja med različnimi resnicami, ki so torej umeščene v različne točke splošnega človeškega časa. Posebej pa obstajajo vnažajski učinki resnice na druge resnice, ki so bile ustvarjene pred njo. Vse to zahteva transčasovno razpoložljivost resnic.

8

³ Redek obstoj politike v obliki sekvenc, ki so zapisane imanentnemu prenehanju, je zelo dobro razdelan pri Sylvanu Lazarusu v njegovi knjigi *L'anthropologie du Nom*. Lazarus te sekvence imenuje »zgodovinski načini politike«, ki jih definira razmerje med politiko in njeno mislijo. Zdi se, da se moja filozofska razdelava resničnostne procedure od tega zelo razlikuje (pojma dogodka in generičnosti v Lazarusovi misli sploh ne nastopata). Pa vendar sem v *Logikah svetov* pojasnil, zakaj je moje filozofsko podvzetje kompatibilno z Lazarusovim, ki sam sicer predlaga misel politike, razvite z vidika same politike. Pripomnimo, da je tudi zanj vprašanje datiranja načinov očitno zelo pomembno.

In končno subjektivna sestavina. Gre za možnost, da se posameznik, definiran kot enostavna človeška žival, in skrbno ločen od vsakega Subjekta, odloči⁴ postati del politične procedure resnice. Da postane, skratka, aktivist [*militant*] te resnice. V *Logikah svetov* in malce enostavneje v *Drugem manifestu za filozofijo* to odločitev opisujem kot utelešenje: posamezno telo z vsem kar spada zraven (misli, afekti, delujoče potencialnost itn.) postane eden od elementov drugega telesa, telesa-resnice [*corps-de-vérité*], materialne eksistence v določenem svetu resnice v postajanju. To je trenutek, ko posameznik izjavi, da lahko preseže meje (egoizma, tekmovalnosti, končnosti...), ki mu jih nalaga individualnost (ali živalskost, to je isto). To zmore kolikor, sicer ostajajoč posameznik, kakršen je, z utelešenjem postane tudi delujoči del novega Subjekta. To odločitev, to voljo, imenujem subjektivacijo.⁵ Splošneje povedano, subjektivacija je vselej gibanje, s katerim posameznik fiksira mesto resnice glede na svojo lastno vitalno eksistenco in eksistenco sveta, v katerem se ta eksistenca razvija.

»Idejo« imenujem abstraktno totalizacijo treh osnovnih elementov, procedure resnice, zgodovinske pripadnosti in individualne subjektivacije. Nemudoma lahko podamo formalno definicijo Ideje: Ideja je subjektivacija razmerja med singularnostjo procedure resnice in reprezentacijo Zgodovine.

V primeru, ki nas zanima, bomo rekli, da je Ideja možnost za posameznika, da razume, da je njegova participacija pri nekem posamičnem političnem procesu (njegov vstop v telo-resnice) tudi v določenem pomenu zgodovinska odločitev. Z Idejo posameznik kot element novega Subjekta realizira svojo pripadnost gibanju Zgodovine. Beseda »komunizem« je bila tekom dveh stoletij (vse od Babeufove »Družbe enakih« do osemdesetih let prejšnjega stoletja) najpomembnejše ime Ideje v polju politik emancipacije ali revolucionarnih politik. Biti komunist, je nedvomno pomenilo biti aktivist komunistične Partije v določeni deželi. Toda biti aktivist komunistične Partije je pomenilo biti eden izmed milijonov dejavnikov [*agents*] zgodovinske usmeritve celotnega Človeštva. Subjektivacija je povezovala v elementu

⁴ Ta vidik odločitve, izbire, volje (*the Will*), ali ideje, ki razvija angažma posameznika, je vse bolj prisoten v delu Petra Hallwarda. Značilno je, da se zaradi tega sedaj vsa njegova dela sklicujejo na francosko ali haitijsko revolucijo.

⁵ V mojem delu *Teorija subjekta*, objavljenem leta 1982, igra par subjektivacije in subjektivnega procesa temeljno vlogo. Gre za še en dodatni znak, kot v svojih delih poudarja Bruno Bosteels (vključno z njegovim prevodom v angleščino in izvrstnim komentarjem omenjenega dela), da se postopoma vračam k dialektičnim intuicijam te knjige.

Ideje komunizma lokalno pripadnost politični proceduri in neizmerno simbolno področje pohoda Človeštva k njegovi kolektivni emancipaciji. Deliti en letak na trgu je pomenilo tudi stopiti na prizorišče Zgodovine.

Zato je sedaj jasno, zakaj beseda »komunizem« ne more biti zgolj politično ime: dejansko povezuje za posameznika, ki podpira subjektivacijo, politično proceduro z nečim drugim od same sebe. Prav tako ne more biti zgolj zgodovinska beseda. Kajti brez učinkovite politične procedure, za katero bomo videli, da ohranja nezvedljiv del naključja, je Zgodovina zgolj prazni simbolizem. In končno, prav tako ne more biti zgolj subjektivna ali ideološka beseda. Kajti subjektivacija operira »med« politiko in zgodovino, med singularnostjo in projekcijo te singularnosti v simbolno totaliteto, brez te materialnosti in teh simbolizacij pa ne more prispeti do reda odločitve. Beseda »komunizem« ima status Ideje, kar pomeni, da, izhajajoč iz utelešenja, torej iz notranjosti politične subjektivacije, ta beseda označuje sintezo politike, zgodovine in ideologije. Zato bi jo bilo bolje razumeti kot operacijo kot pa pojem. Ideja komunizma obstaja zgolj na obrobju posameznika in politične procedure, kot tista sestavina subjektivacije, ki se opira na zgodovinsko projekcijo politike. Komunistična ideja je tisto, kar tvori postajanje-politični-Subjekt [*devenir-Sujet-politique*] posameznika in istočasno tudi njegovo projekcijo v Zgodovino.

Čeprav me to premešča k spekulativnim področjem mojega prijatelja Slavoja Žižka,⁶ pa menim, da je pojasnjujoče, če operacijo Ideje na splošno in posebej Ideje komunizma formaliziramo v registru treh instanc Subjekta po Lacanu: realnega, imaginarnega in simbolnega. Najprej bomo rekli, da je sama procedura resnice realno, na katero se opira Ideja. Nato se bomo strinjali s tem, da ima Zgodovina zgolj simbolno eksistenco. Dejansko se ne more pojaviti. Zato, da bi se nekaj pojavilo, mora pripadati nekemu svetu. Toda Zgodovina, kot predpostavljena totaliteta postajanja ljudi, nima nobenega sveta, ki bi jo lahko umestil v

10

⁶ Slavoj Žižek je najverjetneje edini mislec danes, ki se lahko najtesneje drži Lacanovih doneškov in istočasno vztrajno in energično podpira povratak Ideje komunizma. To pa zaradi tega, ker je njegov resnični učitelj Hegel, katerega povsem novo interpretacijo je sam podal, saj je ne podreja več motivu Totalitete. Recimo, da danes v filozofiji obstajata dva načina reševanja Ideje komunizma: odpovedati se Heglu, kar je sicer boleče in kar ima za ceno ponavljajočo se preiskavo njegovih tekstov (kar počnem sam), ali pa predlagati drugačnega Hegla, neznanega Hegla, kar počne Žižek, izhajajoč iz Lacana (ki je bil vseskozi, nam pravi Žižek, sprva eksplisitno, nato skrivno, čudovit heglavec).

dejansko eksistenco. Zgodovina je naknadna narativna konstrukcija. Na koncu bomo soglašali s tem, da je subjektivacija, ki realno projicira v simbolno Zgodovine, lahko zgolj imaginarna, zaradi poglobitnega razloga, ker nobenega realnega kot takega ni mogoče simbolizirati. Realno eksistira v nekem določenem svetu, in to pod zelo posebnimi pogoji, h katerim se še povrnem. Realno je, kot je rekel in ponavljal Lacan, nesimbolizabilno. Torej realnega neke procedure resnice ne moremo »realno« projicirati v simbolno naracijo Zgodovine. To lahko storimo zgolj imaginarno, kar pa ne pomeni, daleč od tega, da je to nekoristno, negativno ali brez učinka. Ravno nasprotno, v operaciji Ideje posameznik najde resurs, da obstaja »kot Subjekt«. ⁷ Postavili bomo torej naslednje: Ideja izpostavlja neko resnico v strukturi fikcije. V posebnem primeru komunistične Ideje, ki je operativna tedaj, ko je resnica, za katero gre, sekvenca emancipatorne politike, bomo rekli, da »komunizem« izpostavlja to sekvenco (in potemtakem aktiviste te sekvence) v simbolnem redu Zgodovine. Še drugače rečeno: komunistična Ideja je imaginarna operacija, s katero individualna subjektivacija projicira fragment političnega realnega v simbolno naracijo Zgodovine. V tem smislu je razumno reči, da je ideja (kot smo to pričakovali!) ideološka. ⁸

Danes je bistveno, da dojamemo, zakaj beseda »komunističen« ne more biti pridevnik, ki opredeljuje neko politiko. Ta kratki stik med realnim in Idejo je omogočil izraze, za katere je bilo potrebno stoletje hkrati epičnih in grozljivih izkušenj, da bi dojeli, da so slabo oblikovani izrazi, kot so »komunistična partija« ali – gre za oksimoron, ki se mu izraz »socialistična država« skuša izogniti – »komunistična država«. V tem kratkem stiku lahko vidimo učinek daljnjih heglovskih izvorov marksizma. Dejansko za Hegla zgodovinska izpostavitve politike ni imaginarna subjektivacija, temveč poosebljenje realnega. Kajti ključni aksiom dialektike, kakor jo je zasnoval Hegel, je »resnično je postajanje njega samega«, ali, kar je isto, »čas je bivanje pojma«. Odslej je v spekulativni heglovski tradiciji utemeljeno misliti, da zgodovinski vpis pod imenom »komunizma« revolucionarnih političnih sekvenc ali disparatnih fragmentov kolektivne emancipacije,

⁷ Živeti »kot Subjekt« [*en Sujet*] ima dva pomena. Prvi kot je »živeti kot Nesmrten« [*vivre en Immortel*], maksima, ki je prevedena iz Aristotela. »V« [*en*] pomeni »kot da bi bil«. Drugi je topološki: utelešenje dejansko pomeni, da posameznik živi »znotraj« [*dans*] telesa-subjekta neke resnice. Te odtenke pojasnjuje teorija telesa-resnice, s katero se končujejo *Logike svetov*; gre za odločilen sklep, ki pa je, moram priznati, še zgoščen in težaven.

⁸ Če hočemo zares razumeti obrabljeno besedo »ideologija«, je najenostavneje, če ostanemo kar najbližje njenemu izoblikovanju: »ideološko« je tisto, kar izhaja iz Ideje.

razkriva njihovo resnico, ki je v napredovanju v skladu s smislom Zgodovine. Ta latentna podreditev resnic njihovemu zgodovinskemu smislu pomeni, da lahko »po resnici« [en vérité] govorimo o komunističnih politikah, komunističnih partijah in komunističnih aktivistih. A vidimo, da se je danes treba varovati tega pripisovanja pridevnikov. Da bi ga premagali, sem sam moral večkrat zatrditi, da Zgodovina ne obstaja, kar je v skladu z mojim pojmovanjem resnic, namreč, da nimajo nobenega smisla, zagotovo pa ne smisla Zgodovine. Toda danes bi moral to sodbo nekoliko podrobneje opredeliti. Nedvomno ni nobenega realnega Zgodovine, in potemtakem je res, transcendentalno res, da Zgodovina ne more obstajati. Diskontinuiteta svetov je zakon pojava [apparaître], in torej tudi eksistence. Vendar pa tisto, kar je pod realnim pogojem organiziranega političnega delovanja, je komunistična Ideja, operacija, ki je povezana z intelektualno subjektivacijo in kar na individualni ravni združuje realno, simbolno in imaginarno. To idejo moramo obuditi, pri tem pa jo moramo odvezati od vsake predikativne rabe. Moramo rešiti Idejo, toda tudi osvoboditi realno od vsake neposredne zraslosti z njo. Komunistična Ideja lahko povzdigne kot možne moči postajanja-Subjekt posameznikov zgolj politike, za katere bi bilo konec koncev absurdno reči, da so komunistične.

Treba je torej začeti z resnicami, s političnim realnim, da bi Idejo poistovetili s trojnostjo njenega delovanja: realno-politiko, simbolno-Zgodovino, imaginarno-ideologijo.

Naj najprej v zelo abstraktni in poenostavljeni obliki osvežim spomin na moje običajne koncepte.

12 »Dogodek« imenujem prelom v normalni dispoziciji teles in jezikov, kakor obstaja za posamezno situacijo (če se skličem na *Bit in dogodek* (1988) in *Manifest za filozofijo* (1989)) oziroma, kakor se pojavlja v posebnem svetu (če se raje skličem na *Logike svetov* (2006) ali *Drugi manifest za filozofijo* (2009)). Pomembno pri tem je, da dogodek ni realizacija notranje možnosti situacije oziroma ni odvisen od transcendentalnih zakonov sveta. Dogodek je ustvarjenje novih možnosti. Ne umešča se preprosto na raven objektivnega možnega [possibles objectifs], temveč na raven možnosti možnega [possibilité des possibles]. Kar bi lahko rekli tudi takole: z ozirom na situacijo ali svet dogodek odpre možnost tistega, kar je, s strogega stališča sestave te situacije ali zakonitosti tega sveta, pravzaprav nemožno. Če se spomnimo, da imamo pri Lacanu izenačitev realno = nemožno, potem takoj

vidimo bistveno realno razsežnost dogodka. Rekli bi lahko, da je dogodek vzniknil iz realnega kot možna prihodnost samega sebe.

»Državo« [*État*] ali »stanje situacije« [*état de la situation*] imenujem sistem prisil, ki ravno omejujejo možnost možnega. Rekli bomo tudi, da je država to, kar predpisuje, kaj je v neki dani situaciji lastno nemožno te situacije, izhajajoč iz formalne preskripcije, kaj je možno. Država je vselej končnost možnosti, dogodek pa je infinitizacija možnosti. Kaj danes, na primer, tvori državo v pogledu političnih možnosti? No kaj, kapitalistična ekonomija, konstitucionalna oblika vladavine, zakoni (v pravnem smislu), kar zadeva lastnino in dedovanje, vojska, policija... Vidimo lahko kako skozi vse te dispozitive, vse te aparate, vključno s tistimi, ki jih je Althusser imenoval »ideološki aparati države« – in ki bi jih lahko definirali s skupnim ciljem: prepovedati, da bi komunistična Ideja pomenila možnost –, država organizira in ohranja, pogosto s silo, razlikovanje med tem, kar je možno in kar ni. Iz tega jasno izhaja, da je dogodek nekaj, kar nastopi kot odtegnjeno moči države.

»Proceduro resnice« ali »resnico« imenujem nepretrgano organizacijo, v situaciji (ali v svetu), konsekvenc nekega dogodka. Takoj bomo tudi opozorili, da bistveno naključje, namreč njen dogodkovni izvor, sopripada vsaki resnici. »Dejstva« imenujem konsekvence eksistence države. Pripomnil bi, da je integralna najnost vselej na strani države. Vidimo torej, da resnica ne more biti sestavljena iz čistih dejstev. Nedejstveni del resnice izhaja iz njene usmeritve, za katero bomo rekli, da je subjektivna. Rekli bomo tudi, da je materialno »telo« neke resnice, kolikor je usmerjeno subjektivno, izjemno telo. Če uporabimo brez zadržkov religiozno metaforo, potem bi telo-resnico, kar zadeva tisto, kar se v njem ne dá zvesti na dejstva, lahko poimenovali slavno telo [*corps glorieux*]. Kar zadeva to telo, ki je v politiki telo novega kolektivnega Subjekta, organizacije mnogih individuov, bi rekel, da participira pri ustvarjanju politične resnice. Kar zadeva državo sveta, v katerem je aktivno to ustvarjanje, bi govoril o zgodovinskih dejstvih. Zgodovina kot taka, sestavljena iz zgodovinskih dejstev, nikakor ni odtegnjena moči države. Zgodovina ni ne subjektivna ne slavna. Raje bi bilo treba reči, da je Zgodovina zgodovina države.⁹

⁹ Da je zgodovina zgodovina države, je teza, ki jo je v polje politične intelektualnosti vpeljal Sylvain Lazarus, ki pa zaenkrat še ni objavil vseh razvitij te teze. Ob tem bi veljalo pripomniti, da je moj ontološko-filozofski koncept države, ki je bil vpeljan v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, zaznamovan z drugačno (matematično) provenienco in drugačno (metapolitično)

Sedaj se lahko vrnemo k naši tematiki komunistične Ideje. Če je za nekega posameznika Ideja subjektivna operacija, s katero posamezno realno resnico imaginarno projiciramo v simbolno gibanje Zgodovine, potem lahko rečemo, da Ideja predstavlja resnico, kot da bi bila dejstvo. Ali drugače: da Ideja predstavlja določena dejstva kot simbole realnega resnice. Tako je komunistična Ideja lahko dopustila, da so revolucionarno politiko in njene partije vpisali v reprezentacijo smisla Zgodovine, katere nujna dovršitev naj bi bil komunizem. Oziroma, da so lahko govorili o »domovini socializma«, kar je pomenilo, da so lahko zavoljo masivnosti oblasti simbolizirali ustvarjenje nekega možnega, ki je po definiciji krhko. Ideja, ki je operativno posredovanje med realnim in simbolnim, vselej posamezniku predstavlja nekaj, kar se umešča med dogodek in dejstvo. Zato so neskončne razprave glede realnega statusa komunistične Ideje brezizhodne. Gre za regulativno Idejo v Kantovem smislu, brez dejanske učinkovitosti, ki pa je zmožna našemu razumu določiti umne smotre? Ali pa gre za program, ki ga je treba postopoma realizirati z delovanjem na svet nove postrevolucionarne države? Je komunistična Ideja utopija, nemara nevarna, celo zločinska utopija? Ali pa gre za ime Uma v Zgodovini? Tovrstnih razprav ni mogoče pripeljati do konca, ker je subjektivna operacija Ideje sestavljena in ne enostavna. Ideja kot svoj absolutni realni pogoj obdaja eksistenco dejanskih sekvenc politike emancipacije, toda tudi predpostavlja razgrnitev palete zgodovinskih dejstev, zmožnih simbolizacije. Ideja ne pravi (kar bi pomenilo podvreči proceduro resnice zakonom države), da so dogodek in njegove politične konsekvence zvedljivi na dejstva. A tudi ne pravi, da so dejstva nezmožna vsake zgodovinske trans-kripcije (če se tako kot Lacan poigramo z besedami) tipičnih značilnosti resnice. Ideja je zgodovinska fiksacija tistega, kar je bežeče, odtegujoče se, neujemljivo v postajanju neke resnice. Toda to je zgolj, kolikor pripozna kot svoje realno to razsežnost aleatornega, bežečega, odtegujočega se in neujemljivega. Zato je komunistični Ideji lástno, da odgovori na vprašanje »Od kod izhajajo pravične ideje?«, kot je to storil Mao: »pravične ideje« (kar velja razumeti kot: tisto, kar tvori sled resnice v situaciji) izhajajo iz prakse. Očitno je jasno, da je »praksa« materialistično ime realnega. Primerno je torej reči, da Ideja, ki v Zgodovini simbolizira spreminjanje »v resnico« pravičnih (političnih) idej, Ideja komunizma, prihaja *in fine* iz prakse (izkustva realnega), ne da bi jo bilo mogoče zvesti nanjo. To pa zato, ker je ta Ideja protokol, ne eksistence, temveč ekspozicije aktivne resnice.

Vse to pojasnjuje, in v določeni meri upravičuje, da smo na koncu lahko šli vse do ekspozicije resnic politike emancipacije v obliki njihovega nasprotja, v obliki države. Ker gre za ideološko (imaginarno) razmerje med proceduro resnice in zgodovinskimi dejstvi, zakaj omahovati pri gnanju tega razmerja do konca, zakaj ne reči, da gre za razmerje med dogodkom in državo? *Država in revolucija*, takšen je naslov enega najslavnejših Leninovih tekstov. In ravno za Državo in Dogodek gre. Pa vendar Lenin, ki glede te točke sledi Marxu, zelo jasno pove, da bo morala biti država, za katero gre, po revoluciji država odmiranja države, država kot organizator prehoda v ne-državo. Recimo potemtakem naslednje: Ideja komunizma lahko projicira realno neke politike, ki je vselej odtegnjeno moči države, v zgodovinski lik neke »druge države«, samo če je odtegnitev notranja tej subjektivirajoči operaciji, v tem smislu, da je »druga država« tudi sama odtegnjena moči države, torej svoji lastni moči, kolikor je država, katere bistvo je odmrtno.

V tem kontekstu je treba misliti in potrditi odločilno pomembnost lastnih imen v vsaki revolucionarni politiki. Ta pomembnost je dejansko spektakularna in paradokсна. Po eni strani je dejansko politika emancipacije bistveno politika anonimnih množic, je zmaga brezimnih,¹⁰ tistih, ki jih ima država za pošastno nepomembnost. Po drugi strani pa je od začetka do konca zaznamovana z lastnimi imeni, ki jo zgodovinsko identificirajo, ki jo predstavljajo, veliko močnejše, kot je to primer pri drugih politikah. Čemu to zaporedje lastnih imen? Čemu ta slavni Panteon revolucionarnih herojev? Čemu Spartak, Thomas Münzer, Robespierre, Toussaint-Louverture, Blanqui, Marx, Lenin, Roza Luxemburg, Mao, Che Guevara in toliko drugih? Zato, ker vsa ta lastna imena zgodovinsko simbolizirajo v obliki posameznika, čiste singularnosti telesa in misli, redko in hkrati dragoceno mrežo nestalnih sekvenc politike kot resnice. Subtilni formalizem teles-res-

¹⁰ »Brezimni«, »brez deleža« in tisto, kar je konec koncev v vseh sodobnih političnih akcijah, organizatorska funkcija delavcev »brez papirjev«, vse to izhaja iz negativne ali bolje privativne prezentacije človeškega teritorija politike emancipacije. Jacques Rancière je, zlasti izhajajoč iz poglobljenega preučevanja teh motivov v devetnajstem stoletju, pokazal v filozofskem polju demokratični pomen nepripadanja vladajoči klasifikaciji. Ta ideja dejansko sega vsaj do Marxa ekonomsko-filozofskih [»pariških«] rokopisov iz leta 1844, tistega Marxa, ki je proletariat definiral kot generično človeštvo, kot tisto, kar samo ne poseduje nobene izmed lastnosti, s katerimi buržoazija definira Človeka (ustreznega, normalnega ali, kot bi danes rekli, »integriranega«). Ta ideja je podlaga za rešitev, ki jo Rancière poskuša zagotoviti besedi »demokracija«, kot je razvidno iz njegovega dela *La haine de la démocratie*. Sam nisem prepričan, da je mogoče tako zlahka rešiti to besedo, v vsakem primeru pa mislim, da je ovinek preko Ideje komunizma neizogiben. Razprava se je začela in se bo še nadaljevala.

nice je tu berljiv kot empirična eksistenca. Katerikoli posameznik najde slavne in tipične posameznike kot posredovanje svoje lastne individualnosti, kot dokaz, da je mogoče preseči končnost. Anonimna akcija milijonov aktivistov, upornikov, borcev, ki je sama nereprezentabilna, je zbrana in šteje za eno v preprostem in močnem simbolu lastnega imena. Tako lastna imena participirajo pri operaciji Ideje, tista, ki smo jih navedli, so sestavine Ideje komunizma v različnih etapah. Ne omahujmo reči: Hruščovova obsodba Stalinovega »kulta osebnosti« je bila neumestna in je pod plaščem demokracije napovedala izginotje Ideje komunizma, ki smo mu bili priča v desetletjih, ki so sledila. Politično kritiko Stalina in njegove teroristične vizije države bi bilo treba izpeljati strožje, z gledišča same revolucionarne politike, in Mao jo je več kot nakazal v številnih svojih tekstih.¹¹ Nasprotno pa Hruščov, ki je dejansko branil skupino vodilnih politikov staliniistične države, ni naredil koraka v tej smeri in se je zadovoljil, ko je govoril o Terorju, storjenem pod Stalinovim imenom, z abstraktno kritiko vloge lastnih imen v politični subjektivaciji. Sam je tako postlal posteljo, v katero so se desetletje kasneje lahko ulegli »novi filozofi« reakcionarnega humanizma. Od tod izhaja zelo dragocen poduk: če politične retroakcije lahko zahtevajo, da naj bo neko določeno ime odstavljeno s svoje simbolne funkcije, pa same te funkcije ni mogoče eliminirati. Kajti Ideja – in posebej komunistična Ideja, saj se sklicuje direktno na ljudsko neskončno – potrebuje končnost lastnih imen.

16

Povzemimo kar najenostavneje. Resnica je politično realno. Zgodovina, ki je tu razumljena kot rezervoar lastnih imen, je simbolno mesto. Ideološka operacija Ideje komunizma je imaginarna projekcija političnega realnega v simbolno fikcijo Zgodovine, ki je tu razumljena kot Eden lastnega imena, ki reprezentira delovanje nepreštevni množic. Funkcija te Ideje je, da podpira individualno utelešenje v disciplino procedure resnice, da v svojih lastnih očeh avtorizira posameznika, da preseže prisile stanja preživetja, tako da postane del telesa-resnice, ali telo, ki je zmožno subjektivacije [*corps subjectivable*].

Sedaj pa se bodo vprašali: zakaj se je nujno sklicevati na to dvoumno operacijo? Zakaj morajo biti tudi dogodek in njegove konsekvence izpostavljene v obliki dejstva, in pogosto nasilnega dejstva, ki ga spremljajo različice »kulta osebnosti«?

¹¹ Glede Maovih tekstov o Stalinu primerjaj drobno knjižico *Mao Tsé-Toung et la construction du socialisme*, ki je jasno podnaslovljena »Sovjetski model ali kitajska pot«, prevod in predstavitvev Hu Jixi (Seuil, Pariz 1975). Sam sem v uvodu v *Logike svetov* podal komentar, ki ga je vodila ideja večnosti Resničnega.

Čemu ta potopitev v zgodovino politike emancipacije?

Najenostavnejši razlog v tem, da običajna zgodovina, zgodovina individualnih življenj, ostaja znotraj države. Zgodovina nekega življenja je sama po sebi, brez odločitve ali izbire, del zgodovine države, katere klasična posredovanja so družina, delo, domovina, lastnina, religija, običaji... Junaška, a individualna projekcija izjeme vsemu temu – kot procedura resnice – hoče, da tudi drugi participirajo pri njej, hoče se pokazati ne samo kot izjema, temveč tudi kot možnost, ki je odslej skupna vsem. In v tem je ena od funkcij Ideje: projicirati izjemo v običajno eksistenc, napolniti tisto, kar zgolj eksistira, z dozo nezaslišanega. Prepričati mojo individualno okolico, soproga ali soprogo, sosede in prijatelje, kolege, da obstaja tudi neverjetna izjema resnic v postajanju, da nam ni usojeno, da naše eksistence formatira¹² država. Seveda bo v zadnji instanci samo golo ali aktivistično izkustvo procedure resnice izsililo vstop tega ali onega v telo-resnice. Toda, da bi ga privedli do točke, kjer nastopi to izkustvo, da bi ga naredili za gledalca, in torej za že napol igralca, tistega, kar je pomembno za resnico, je skorajda vselej nujno posredovanje Ideje, delež pri Ideji. Ideja komunizma (ne glede na ime, ki ji ga podelijo, je ime malo pomembno: nobena Ideja ni poistovetena s svojim imenom) je tisto, na podlagi česa lahko govorimo o procesu neke resnice v nejasni govorici države, premestimo silnice, na podlagi katerih država predpiše, kaj je možno in kaj je nemožno. Najobičajnejša gesta v tem videnju stvari je, da nekoga pripeljemo na resnično politični zbor, daleč od tam, kjer je, daleč od njegovih kodiranih eksistencialnih parametrov, na dom družine iz Malija, ali pa pred vrata tovarne. Ko bo prispel na mesto, od koder poteka politika, se bo odločil o svoji utelesitvi ali umiku. Toda, da bi prišel na mesto, ga mora Ideja – in že dvesto let, ali bolje, od Platona dalje, je to ideja komunizma – vnaprej predstaviti [*pré-déplace*] v red reprezentacij, zgodovine in države. Simbol mora postati imaginarna opora ustvarjalnega pobega realnega. Alegorična dejstva morajo ideologizirati in historicizirati krhkost resničnega. Borna in odločilna razprava med štirimi delavci in študentom v temačni dvorani se mora v trenutku povzdigniti do razsežnosti Komunizma, tako bo lahko ta razprava hkrati tisto, kar je, in kar bo bila kot moment lokalne konstrukcije Resničnega. S povečanjem simbola mora postati vidno, da iz te skorajda nevidne prakse izhajajo »pravične ideje«. Sestanek petih oseb v izgubljenem predmestju mora biti več en v obliki svoje prekarnosti. Zato se mora realno izpostaviti v strukturi fikcije.

¹² [*formatage* – računalniški izraz za formatiranje diska, diskete. *Op. prev.*]

Drugi razlog, je, da je vsak dogodek presenečenje. Če bi ne bil, bi bil kot dejstvo predvidljivo in bi se pri priči vpisal v zgodovino države, kar pa je protislovno. Problem lahko potemtakem formuliramo takole: kako naj se pripravimo na takšna presenečenja? In tokrat problem ostaja, četudi smo že dejansko aktivisti konsekvenc predhodnega dogodka, čeprav smo že vključeni v telo-resnico. Predlagali bomo seveda razvitje novih možnosti. Toda dogodek, ki pride, bo naredil za možno [*possibilisera*] tudi tisto, kar tudi za nas ostaja še nemožno. Da bi vsaj ideološko ali intelektualno anticipirali ustvarjanje novih možnosti, moramo imeti Idejo. Idejo, ki je seveda ovoj za novost možnega, kot ga je na dan pripeljala procedura resnice, katere aktivisti smo, in ki je realno-možno, a tudi ovoj za formalno možnost drugega možnega, ki je za nas še nesluteno. Ideja je vselej afirmacija, da je nova resnica zgodovinsko možna. In ker je izsiljenje nemožnega v smeri možnega narejeno z odtegnitvijo moči države, lahko rečemo, da Ideja afirmira, da je ta odtegovalni proces neskončen: vselej je formalno možno, da je razdelitvena črta, ki jo med možnim in nemožnim fiksira država, še enkrat premeščena, naj so bile njene prejšnje premestitve, vključno s tisto, pri kateri trenutno sodelujemo kot aktivisti, še tako radikalne. Zato je ena izmed vsebin Ideje komunizma danes – in to v nasprotju z motivom komunizma kot cilja, ki ga je treba doseči z delom [*travail*] nove države – v tem, da je odmrtnje države nedvomno načelo, ki mora biti vidno v vsakem političnem delovanju (kar izraža formula: »politika na distanci do države«, kot obvezna zavrnitev vsakega neposrednega vključenja v državo, vsake zahteve po zaupanju v državo, vsaki udeležbi na volitvah itn.), ki pa je tudi neskončna naloga, saj bo ustvarjanje novih političnih resnic vselej premestilo razdelitveno črto med dejstvi države, torej zgodovine, in večnimi konsekvencami dogodka.

18

To nam omogoča, da sklenemo s sodobnimi premenami Ideje komunizma.¹³ Aktualna bilanca Ideje komunizma, to sem že poudaril, je, da položaj besede ne more biti več pridevnik, kot v »komunistični partiji« ali »komunističnih režimih«. Oblika-partija kot tudi oblika socialistične-države sta odslej neustrezni za zagotovitev realne podpore Ideji. Ta problem je sicer prvi negativni izraz našel v dveh ključnih dogodkih šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja: kulturni revoluciji na Kitajskem in nebulozi, ki jo imenujejo »maj '68« v Franciji. Zatem so

¹³ O treh etapah Ideje komunizma, zlasti o tisti (drugi), ki je skušala Idejo komunizma videti kot direktno politično (v smislu programa, partije in države), cf. sklepna poglavja mojega dela *Circonstances 4*, ki ima naslov *De quoi Sarkozy est-il le nom?* [Prim. slov. prev.: Alain Badiou, *Ime česa je Sarkozy?*, prevedla Miranda Bobnar, Sophia, Ljubljana 2008.]

bile preizkušene in se še preizkušajo nove politične oblike, ki vse izhajajo iz brezstrankarske politike [*politique sans parti*].¹⁴ Globalno gledano, pa bi bila moderna oblika buržoazne države, ki ji pravijo »demokratska«, katere opora je globalizirani kapitalizem, brez tekmeca na ideološkem polju. Tekom treh desetletij je beseda »komunizem« bodisi prišla povsem v pozabo bodisi je praktično poistovetena s kriminalnim početjem. Ravno zato je povsod subjektivna situacija politike postala tako zmedena. Brez Ideje je dezorientacija ljudskih množic neizogibna.

Pa vendar številni znaki, in tudi pričujoča konferenca, nakazujejo, da se to reakcionarno obdobje končuje. Zgodovinski paradoks je, da smo v določenem smislu bližje problemom, ki so jih obravnavali v prvi polovici 19. stoletja, kot pa problemom, ki smo jih podedovali od 20. stoletja. Tako kot v času okoli leta 1840 smo soočeni s ciničnim kapitalizmom, ki ne dvomi o tem, da je edini možni način umne organizacije družb. Povsod namigujejo, da so revni sami krivi, da so revni, da so Afričani zaostali in da prihodnost pripada bodisi »civilizirani« buržoaziji zahodnega sveta bodisi tistim, ki bodo po zgledu Japoncev sledili isti poti. Tako danes kot v omenjenem obdobju naletimo na zelo razsežne cone skrajne bede znotraj bogatih dežel. Tako med deželami kot med razredi obstajajo strahotne in naraščajoče neenakosti. Subjektivni in politični rez med kmeti tretjega sveta, brezposelnimi in revnimi delavci »razvitih« družb na eni strani in »zahodnimi« srednjimi sloji na drugi je absoluten in zaznamovan z neke vrste sovražno brezbriznostjo. Bolj kot kdajkoli ni politična oblast, kot dokazuje sedanja kriza s svojim enkratnim pozivom »rešiti banke«, nič drugega kot podaljšana roka kapitalizma. Revolucionarji so neenotni in slabo organizirani, velik del ljudske mladine je prežet z nihilističnim obupom, večina intelektualcev je servilnih. Zoperstavljeni vsemu temu in tako izolirani, kot so bili Marx in prijatelji v trenutku, ki je kasneje postal slaven, leta 1847, ko je nastal *Komunistični manifest*, kljub temu vse številneje organiziramo politični proces novega tipa v ljudskih in delavskih množicah ter skušamo najti vsa sredstva za podprtje v realnem ponovno rojevajočih se oblik komunistične Ideje. Tako kot na začetku 19. stoletja ne gre za zmago Ideje, kot je bilo, vse preveč nespametno in dogmatsko za večino 20. stoletja. Tisto, kar je predvsem pomembno, je eksistenca Ideje komunizma in pogoji njene formulacije. Dati najpoprej močno subjektivno eksistenco komunistični hipotezi je naloga, ki jo na

¹⁴ Izkustva novih političnih oblik so bila številna in razburljiva v zadnjih treh desetletjih. Naj navedemo: gibanje Solidarnost na Poljskem v letih 1980–81; prva sekvenca iranske revolucije; v Franciji *Politična organizacija*; zapatistično gibanje v Mehiki; maoisti v Nepal... če omenimo samo nekatere, saj ne gre za to, da bi bili izčrpani.

svoj način izvršuje tudi naš današnji zbor. Gre za, to želim poudariti, navdušujočo nalogo. Združujoč konstrukcije misli, ki so vselej globalne in univerzalne, ter eksperimentacije fragmentov resnice, ki so lokalne in singularne, toda univerzalno prenosljive, lahko zagotovimo novo eksistenco komunistične hipoteze, ali raje, Ideje komunizma v individualnih zavestih. Odpremo lahko tretje obdobje eksistence te Ideje. To zmoremo, torej moramo.

Prevedel Peter Klepec